

нальных бюджетов финансировать строительство временного жилья для предприятий, владельцы которых обеспечивают надлежащую социальную защиту своих работников. Может быть распространена и практика компенсации работодателю расходов на подготовку квалифицированной рабочей силы.

4. Вывод. Переход от модели с дешевой рабочей силой к модели с высоким уровнем оплаты труда, безусловно, спровоцирует снижение занятости, в первую очередь работников низкой квалификации. Возникнет необходимость создания новых рабочих мест, но в новых условиях речь будет идти о качественно иных рабочих местах, нежели те, что создаются в секторе самостоятельной занятости. Это и станет первым шагом на пути формирования конкурентной экономики регионов Украины.

Перспективы Украины связываются со стремительным экономическим развитием, с необходимым преодолением существующего на сегодняшний день гигантского отставания от развитых стран. Не вызывает сомнений, что все это достигается только при условии перехода к качественно новому — инновационному этапу на основе наращивания двух взаимосвязанных составляющих: технологического и человеческого капитала. Это потребует в течение ближайшего десятилетия больших затрат на воспроизводство на новой технологической базе основных фондов и на рост инвестиций в социальную сферу, а также создания и внедрения системы социальных стимулов к труду, к накоплениям и инвестициям.

Источники и литература

1. Брич В.Я. Регулювання ринку праці: регіональні аспекти. - К., 1997. - 216с.
2. Дзюба С.Г. Регулирование трудовой занятости населения в условиях реформирования экономических отношений / Институт экономики промышленности НАН Украины. - Донецк, 1997. - 373с.
3. Долішній М.І., Злупко С.М., Бандур С.І. Трудовий потенціал і зайнятість, теоретичні основи та регіональні особливості / Інститут регіональних досліджень НАН України. - Ужгород: Карпати, 1997. - 422с.
4. Петрова І.Л. Сегментація ринку праці: теорія і практика регулювання / Інститут економіки управління та господарського права. - К.: Таксон, 1997. - 301с.
5. Пітюлич М.І., Бібен М.І., Мікловда В.В. Трудовий потенціал регіону: стратегія розвитку і функціонування. - Ужгород: Карпати, 1996.-139с.

Столярчук Я.М.

СОЦІАЛЬНА ПОЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Зміна суспільно-політичного ладу в Україні шляхом добровільної відмови від державного соціалізму та переходу до капіталістичної ринкової системи господарювання мала своїми наслідками не лише «розкріпачення» асоційованого працівника, свободу міграції населення, відкриття багатьом громадянам доступу до підприємницької діяльності та надання їм можливостей долучитися до міжнародних цінностей та стандартів життя, але й водночас породила стрімке майнове розшарування населення, яке згодом набуло загрозливого характеру у вигляді глибокої соціальної поляризації українського суспільства. В той час, коли згідно загальноприйнятих у міжнародній практиці критеріїв, критично небезпечним для соціальної стабільності в країні є семи-, десятикратний розрив доходів граничних децильних груп населення, дані офіційної статистики України засвідчують 13-кратний розрив доходів 10% найбагатшої частини її громадян порівняно з доходами 10% найбіднішої, а за розрахунками академіка А.Чухно, на одного офіційного українського мільйонера припадає близько 117 тис. бідних людей [1, с. 44]. Це справляє вкрай негативний вплив на показники макроекономічної динаміки країни, істотно звужує можливості її населення щодо задоволення особистих матеріальних та духовних потреб, гальмує стимули до ефективної праці, сповільнює процеси інвестування в національний людський ресурс, врешті-решт загрожуює соціальній стабільності в державі. Невипадково, автори останньої Доповіді про світовий розвиток за 2006р., який носить назву «Справедливість та розвиток», зауважують, що саме нерівність в доходах населення обумовлює всі інші види нерівності: нерівність можливостей для розвитку та реалізації здібностей усіх членів суспільства, нерівність задоволення їхніх потреб у товарах та послугах, нерівність в доступі до систем освіти та охорони здоров'я, нерівність участі громадян в управлінні центральними та місцевими органами влади і контролю за їхньою діяльністю тощо [2].

Найбільш повно сутність та причини соціальної поляризації суспільства, глобалізаційні детермінанти поглиблення соціально-економічної нерівності між країнами та регіонами світу, процеси формування регуляторної системи нівелювання соціальної поляризації у світі, регіональний компонент соціальної поляризації розроблено у працях зарубіжних вчених: Д.Белла, Дж.Гелбрейта, П.Дракера, В.Іноземцева, М.Кастельса, Б.Кузика, С.Мицика, Ю.Осіпова, Д.Стігліца, А.Тойнбі, Г.Томпсона, П.Хьорста, Ю.Яковця та ін.

Що стосується українських вчених – С.Бандури, Д.Богині, О.Бугуцького, В.Гейця, С.Гудзинського, А.Колога, Г.Купалової, В.Куценко, Е.Лібанової, О.Макарової, В.Мандибури, В.Онікієнка, О.Онищенко, Б.Пасхавера, І.Прокопи, О.Романюка, П.Саблука, Л.Черенко, Л.Шепотько, В.Юрчишина та ін. – то їхні роботи присвячені обґрунтуванню механізму формування та розподілу доходів населення України, подолання негативних наслідків його бідності та поліпшення матеріального добробуту, визначенню стратегічних напрямів соціальних інвестицій в державі та ін. Разом з тим, потребують розробки питання, пов'язані з оцін-

кою масштабів соціальної поляризації українського суспільства за міжнародними критеріями рівня добробуту населення та диспозиції України у країновому ранжуванні за даним показником, а також визначення стратегічних напрямів державної політики щодо пом'якшення існуючих диференціацій в доходах найбагатших і найбідніших верств населення. Це і стало метою статті.

Соціальна диференціація є породженням відносин приватної власності на засоби виробництва і має своїм природним наслідком нерівність в доходах різних верств суспільства. І хоча капіталізм у розвинутих країнах світу набув на сьогодні цивілізованих форм, і багато авторитетних західних учених до передумов виникнення соціальної поляризації відносять існуючі відмінності людей у рівні їхніх здібностей, таланту, освіченості, кваліфікації, мотивації до праці та інших характеристиках,³² непорушною є істина: соціальний статус людини обумовлений володінням об'єктами власності (матеріальними, інтелектуальними, інформаційними та ін.). Підтвердженням цього є, зокрема, приклад США, де близько 40% національного багатства країни та 70% акцій усіх корпорацій світу належить 1% найбагатших сімей, а 80%-ми національного доходу володіють лише 20% найбагатших американців. Водночас частка 20% найменш забезпечених громадян країни у сукупному доході не перевищує нині 5,7% [1, с. 44]. Крім того, в цій країні нині налічується близько 40 млн. бідних, 33 млн. з яких голодують [4, с. 338].

Більш широке уявлення про рівень соціальної поляризації західних суспільств дають розрахунки російського вченого С.Нікітіна. Вони свідчать про те, що власне ринковий механізм розподіляє на користь найбідніших 30% населення країн ОЕСР лише 6–12% сукупних особистих доходів громадян. В той самий час, найбагатші 30% населення отримують на сьогодні від 50 до 60% сукупних доходів громадян цих країн (рис. 1). При цьому до країн з найвищим рівнем диференціації доходів на сьогодні належать Мексика (де 30% найбагатших громадян країни отримують 69,4% сукупних доходів), Туреччина (68,1% відповідно), а також Угорщина, Італія та Бельгія (59,4%, 59,1% та 58,8% відповідно).

У свою чергу, матеріали сімейного перепису населення підтверджують істотне поглиблення нерівномірності у розподілі доходів між різними верствами населення країн ОЕСР упродовж останнього десятиліття. Вони свідчать про те, що, незважаючи на постійне зростання абсолютних доходів усіх верств населення цих держав, частка особистих доходів у найбіднішій та середній груп населення скоротилася в середньому на 0,7 і 0,6% відповідно, а доходи найбагатшої частини населення зросли на 2,3%.

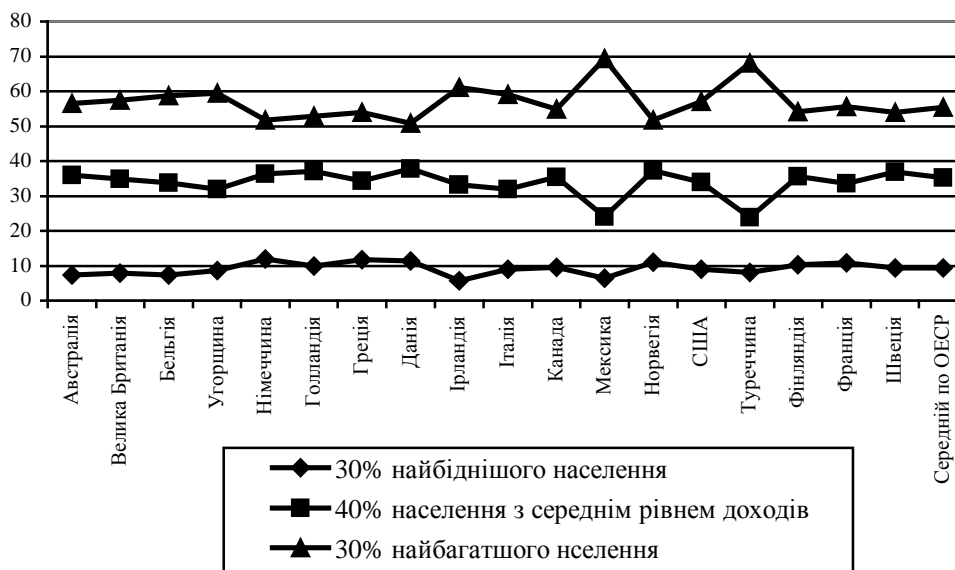

Рис. 1. Розподіл особистих доходів за групами населення протягом 1990-х років, %
Джерело: побудовано автором за: [5, с. 17].

Подібна нерівномірність у первинному розподілі особистих доходів населення розвинутих країн обумовила необхідність активного втручання неринкових механізмів – податкової та соціальної політики держав – з метою суттєвого пом'якшення диспропорцій у розподілі особистих доходів. Дотепер західні країни напрацювали доволі ефективні механізми пом'якшення диспропорцій соціального розвитку через: по-перше, забезпечення високого рівня добробуту для широких верств населення та підтримку доходів низькооплачуваних категорій громадян на соціально прийнятному рівні; по-друге, коригування механізму розподілу національного доходу та суспільного багатства; по-третє, реалізацію результативної соціальної політики, спрямованої на пом'якшення майнового розшарування суспільства, розвиток державних систем освіти, охорони здоров'я та житлового будівництва, забезпечення соціального захисту й справедливості, утвердження солідарності та партнерства та ін. Так, протягом ХХ ст. країни ОЕСР через нарощування частки со-

³² З цього приводу Дж.Гелбрейт зауважував, що навіть справедливе суспільство не намагається встановити рівність у розподілі доходів, оскільки рівність не притаманна ні людській натурі, ні характеру чи системі економічної мотивації [3, с. 234-235].

ціальних витрат у ВВП³³ досягли не лише відчутного зниження рівня бідності в 6-11 разів (з 18-23% населення до 2-5% у країнах ЄС та з 21 до 12% або на 44% у США) [6, с. 5], але і значно поліпшили якість соціальних послуг для населення.

Крім того, висока частка державних соціальних витрат у ВВП цієї групи країн, забезпечує їм високі показники ВВП на душу населення, які склали у 2004р. (за паритетом купівельної спроможності) 39676 дол. США у Сполучених Штатах, 38827 дол. в Ірландії, 38454 дол. у Норвегії, 33051 дол. в Ісландії, 33040 дол. у Швейцарії, 32276 дол. в Австрії, 31914 дол. у Данії, 31789 дол. в Нідерландах, 31263 дол. в Японії, 31096 дол. у Бельгії, 30821 дол. у Великій Британії, 29951 дол. у Фінляндії, 29541 дол. у Швеції, 29300 дол. у Франції, досягаючи максимального значення у 69961 дол. в Люксембурзі [7, с. 283-284]. Як результат – в цих країнах значення індексу людського розвитку наближається до 1, в той час, коли в переважній більшості країн світу він коливається в діапазоні від 0,5 до 0,79, а індекс Джині (як індикатор ступеня нерівності у розподілі національного доходу) коливається від 0,25 (у країнах з системою соціального захисту для всіх верств населення – Норвегія, Фінляндія та Швеція) до 0,30–0,32 (у країнах з корпоративною системою соціального захисту – Франція, Німеччина) та до 0,35–0,40 (при базово-спрямованій системі – США, Австралія та Велика Британія) [8, с. 490].

Система соціальних виплат країн ОЕСР спрямована, головним чином, на нівелювання нерівності у розподілі заробітної плати і особистих доходів, проте її вплив на пом'якшення соціальної нерівності можна оцінити як доволі помірний. Найдієвішим засобом досягнення гармонізації інтересів всіх членів суспільств щодо забезпечення високих показників добробуту є перерозподіл доходів через податковий механізм, а саме прогресивний характер ставок податкових платежів на доходи громадян та соціальних внесків. Так, частка багатого населення у сукупному обсязі сплачених податків на особисті доходи країн ОЕСР досягає нині 60%, частка середніх соціальних страт – близько 1/3, а частка бідного населення не перевищує 8%. В окремих країнах ця диференціація ще рельєфніша: в Австралії, Великій Британії, Ірландії, США і Франції багаті забезпечують до 68% сукупного обсягу подоходного податку, водночас бідне населення – менше 4% [5, с. 22].

Таким чином, можна резюмувати, що в розвинутих країнах світу ефективно поєднання ринкового та неринкового механізмів згладжування соціальних диспропорцій дозволяє істотно пом'якшити існуючі диференціації у рівнях особистих доходів та зменшити дольову нерівність, що сприяє досягненню соціальної стабільності в суспільстві.

Що ж стосується України, то тут процеси непередбачуваної соціальної поляризації суспільства обумовлені такими факторами, як грабіжницька за своєю суттю приватизація державної власності, поширення нецивілізованих форм нагромадження капіталу, зростання рівня тінізації економіки, корупція та економічна злочинність. В результаті невеличка група надбагатих олігархів зосередила у своїх руках більшу частину національного багатства країни, контроль за власністю, а згодом – за законодавчою, політичною та ідеологічною владою. Так, в останньому рейтингу найбагатших людей світу, оприлюдненому американським журналом «Форбс» у березні 2007р., сім позицій належать українським мільярдерам: Р.Ахметову (зі статком 4 млрд. дол. США), В.Пінчуку (3 млрд.), В.Гайдуку (2 млрд.), С.Таруті, І.Коломойському та Г.Боголюбову (по 1,2 млрд.) та К.Жеваго (1 млрд.); а у 2003р. аж 12 українців придбали найдорожчі легкові автомобілі «Майбах» (по 4,5 млн. грн. кожен), що значно більше, ніж у будь-якій країні СНД. В загальному ж нині 10% українського населення концентрують близько 40% сукупних доходів громадян країни, з яких дві третини мають кримінальне походження.

Водночас, за оцінками експертів ПРООН близько 66% населення держави перебуває нині на рівні бідності, а 25% – за межею бідності, визначеною за абсолютним критерієм у 4 дол. США на день за ПКС [9, с. 14]. І хоча значення цього показника в Україні є значно нижчим порівняно з державами пострадянського простору (наприклад в Російській Федерації він становить 53%, в Казахстані – 62%, в Молдові – 82%), проте істотно перевищує показники країн Центральної та Східної Європи. Низький життєвий рівень українського населення породжує і таке соціально небезпечне явище, як людська бідність, котру фахівці ПРООН кваліфікують, як втрату базових людських можливостей через недоїдання, скорочення споживання таких важливих продуктів харчування, як молоко, м'ясо, риба, овочі та фрукти за одночасного переходу значної частини населення на споживання харчів низької якості з пониженням калорійністю денного раціону нижче ustalених норм.

Бідність українського населення перетворилася нині на один з ключових факторів формування соціальної напруги у суспільстві. Особливо тривожним симптомом є високий рівень бідності серед зайнятого населення та осіб, котрі мають освіту та фахові навички, адже на відміну від розвинутих країн світу, в Україні наявність роботи та освітньо-кваліфікаційного рівня є необхідними, але не достатніми умовами отримання належного рівня матеріального достатку. Про це свідчить, зокрема, той факт, що майже 75% бідних сімей в нашій державі становлять сім'ї, де хоча б один з дорослих працює, а рівень бідності серед науковців, лікарів та учителів становить на сьогодні 60-65%.

Про поглиблення нерівності у доходах та рівні життя українських громадян свідчить динаміка диференціацій у рівні доходів 10% найбагатших та 10% найбідніших громадян держави: якщо у 1990р. розрив в

³³ В кінці 1990-х років та на початку XXI ст. вони склали: у США – 6,2%, в Австралії – 9,6%, у Нідерландах – 18,1%, у Швеції – 23,7%, а відповідні витрати у структурі витрат центральних урядів варіювалися від 27,6% в Ірландії, до 45% – у Фінляндії, Австрії і Німеччині аж до 50% – у Швеції.

сукупних доходах даних груп населення складав 4 рази, то у 2005р. – майже 70 разів. Якщо ж аналізувати такий показник, як обсяг ВВП на душу населення, котрий відображає рівень добробуту населення держави та ефективність функціонування національної господарської системи, то протягом 1990–2003рр. у доларовому еквіваленті він знизився з 4863 дол. до 961 дол. або на 80% [10, с. 72].³⁴ Невипадково, що з трьох компонентів, за якими розраховується Індекс людського розвитку, Україна найбільше відстає саме за показником ВВП на душу населення. На сьогодні за цим індикатором (6394 дол. США у 2004р.) нашу державу випереджають не лише розвинуті країни світу та Балтійські держави – нові члени Євросоюзу (котрі за рівнем доходів наближаються до розвинутих європейських країн: Естонія – 14555 дол. США, Литва – 13107, Латвія – 11653), але й ряд країн пострадянського простору (Російська Федерація 9902 дол. США, Казахстан – 7440, Білорусь – 6970) [7, с. 283-284]. Такий низький рівень душевого ВВП закріпив на початку XXI ст. 130-те місце нашої держави у рейтингу 160 країн світу за рівнем життя, складений експертами Світового банку [4, с. 338].

Найбільш негативним, у контексті світових критеріїв рівня добробуту та якості життя громадян, є питома частка оплати праці у ВВП та показники структури доходів та витрат населення України. Так, наша держава на сьогодні істотно відстає від розвинутих країн світу за показником питомої ваги фонду заробітної плати у структурі ВВП: якщо в Україні цей індикатор становить лише близько 45%, то у країнах ЄС – 60–65%, у Канаді – близько 52%, у Великій Британії – 56%, у США – 58%, а в Японії питома вага оплати праці у національному доході досягає відмітки 75%. Що ж стосується частки витрат на оплату праці у структурі собівартості продукції, то за європейськими нормами вона має становити близько 30–35%, натомість в Україні цей показник ледь перевищує 12%, тобто майже втричі менший [1, с. 43].

Якщо аналізувати структуру сукупних витрат домогосподарств держави, то протягом 2000–2006рр. в усіх регіонах України більше 90% доходів витрачалися на споживчі витрати, а витрати на придбання продовольчих товарів досягають відмітки 53–65%. І це при тому, що згідно міжнародних стандартів рівня добробуту населення, сім'ї, які витрачають понад 50% доходів на харчування кваліфікуються як бідні [11, с. 42].

Негатив подібної ситуації посилюється тим, що, по-перше, заробітна плата є основним джерелом доходів більшості населення нашої країни, а отже – визначальним чином впливає на рівень добробуту населення країни загалом та формування позитивного іміджу країни в очах світової громадськості. По-друге, як показують статистичні дані, в Україні закріпилася тенденція до поглиблення диференціацій в оплаті праці за видами економічної діяльності, причому у галузях, котрі визначають науково-технічний прогрес та наукомістке виробництво, реальна заробітна плата в нашій державі – найнижча. Наприклад, рівень номінальної заробітної плати протягом 2004–2006рр. у сфері освіти становив 83,2%, у сфері охорони здоров'я – 70,8%, у сфері послуг – 82,8% середнього рівня по економіці [12]. Найвищих рівнів заробітних плат, головним чином за рахунок високої питомої частки позатарифної оплати праці, досягнуто нині на підприємствах атомної, газової та нафтодобувної промисловості.

Висновки. Резюмуючи вищевказане, можна констатувати, що інтенсивна деградація усіх елементів економічної системи України в результаті хибної соціально-економічної політики 1990-х – початку XXI ст., обумовила безпрецедентне майнове розшарування населення держави за латиноамериканським типом, яке з часом набуло характеру глибокої соціальної поляризації українського суспільства та спричинило руйнівні тенденції в розвитку національного людського ресурсу. Підвищити добробут населення України та істотно пом'якшити прояви соціальної поляризації українського суспільства можливо лише радикальними змінами у системі розподілу суспільних доходів в державі. До стратегічних напрямів державної політики щодо пом'якшення існуючих диференціацій в доходах найбагатших і найбідніших верств населення слід віднести наступні:

- реформування системи оплати праці з суттєвим підвищенням вартості національної робочої сили, встановленням більш справедливого рівня оплати праці, зростанням частки заробітної плати у ВВП. Реформування системи оплати праці в Україні повинно передбачати: докорінну зміну принципу формування заробітної плати з її диференціацією відносно до якісних характеристик робочої сили, розробку механізму захисту прав працівників щодо своєчасної та повної винагороди за працю з дотриманням принципу першочерговості виплати заробітної плати працівникам порівняно з іншими обов'язковими платежами суб'єктів господарювання (наприклад, податками та відрахуваннями в різні фонди); формування фондів гарантування виплати заробітної плати на підприємствах; удосконалення механізму індексації заробітної плати як способу пом'якшення її інфляційного знецінення; посилення контролю та економічної відповідальності підприємців за несвоєчасну виплату заробітної плати через збільшення компенсаційних ставок та ін.;

- запровадження інституту мінімальної погодинної заробітної плати. Актуалізація даного питання продиктована тим, що в багатьох країнах Європи мінімальна заробітна плата становить нині від 40 до 70% середньої і складає не менше 3 дол. за год. В той самий час в нашій державі мінімальна заробітна плата досягає лише 70% розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а мінімальна погодинна заробітна плата становить близько 0,8 дол. що вчетверо нижче середньосвітового показника. Виходячи з цього, існує нагальна потреба у реалізації наступних заходів: приведенні рівня прожиткового мінімуму та середньої заробітної плати у відповідність до світових стандартів (згідно яких мінімальна заробітна плата повинна хоча б вдвічі перевищувати рівень прожиткового мінімуму, а співвідношення між розмірами мінімальної та се-

³⁴ Розраховано автором за вказаним джерелом.

редньої заробітної плати повинно становити 1:3); переході від соціального стандарту «життєвий мінімум» до соціального стандарту «мінімальний споживчий бюджет», який повинен бути базою розрахунку мінімальної заробітної плати; відновленні практики розроблення та розрахунку раціонального (стандартного) споживчого бюджету як соціального орієнтиру підвищення середньої оплати праці та рівня життя населення; диференціації рівня заробітної плати залежно від того, чи є в даного працівника діти, які не досягли працездатного віку та ін.;

- підвищення рівня оподаткування крупних, високорентабельних підприємств в Україні (передусім металургійного та енергетичного секторів), які створені у доприватизаційний період і привласнюють нині величезну природну і технологічну ренту;
- перегляд результатів приватизації ряду стратегічних промислових об'єктів в Україні;
- скорочення тіньового перерозподілу доходів.

Джерела та література

1. Филлюк Г. Рівень добробуту населення України в контекст і світових стандартів // Україна: аспекти праці, 2006. - №7. – С. 42–45.
2. World Development Report 2006. Equity and Development. World Bank, 2006. – 336 p.
3. Гелбрейт Дж. Справедливое общество. Новая постиндустриальная волна на Западе. – М.: Academia, 1999.
4. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 2 / За ред. С.В.Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 568с.
5. Никитин С. Личные доходы населения (на примере развитых стран) // МЭиМО, 2007. – №2. – С. 16–23.
6. Иноземцев В. Возвращение Европы. В авангарде прогресса: социальная политика в ЕС (Статья вторая) // МЭиМО, 2002. - №2. – С. 3–14.
7. Human Development Report 2006. Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisis. UNDP, 2006.
8. Сиденко С.В. Социальные аспекты развития современной мировой цивилизации // Цивилизационные модели современности и их исторические корни / Ю.Н.Пахомов, С.Б.Крымский, Ю.В.Павленко и др. Под ред. Ю.Н.Пахомова. – К.: Наукова думка, 2002. – С.483–514.
9. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М.Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 355 с.
10. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С.В.Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616с.
11. Поплавська О. Бідність населення: шляхи запобігання та подолання наслідків // Україна: аспекти праці, 2007. - №2. – С. 40–45.
12. Веб-сайт Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua

Черемисина С.Г., Выставкина И.П.

СУЩНОСТЬ И СОСТАВЛЯЮЩИЕ ЭЛЕМЕНТЫ СИСТЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ВИНОГРАДО –ВИНОДЕЛЬЧЕСКОГО ПОДКОМПЛЕКСА

I. Введение. Одним из ведущих регионов виноградарства и виноделия в Украине является Крым, располагающий исключительно благоприятными условиями для его развития. За последние десятилетия в нашей стране произошли значительные политические и экономические изменения, что отрицательно сказалось на Крымском и Украинском виноградарстве.

В настоящее время в Крыму лишь 33,5 тыс. га виноградников, разоренные, утратившие свой ресурсный потенциал совхозы-заводы, перепрофилированные винзаводы. Причем поступательное сокращение потенциала виноградно-винодельческой отрасли происходит не только там, где она не была ведущей, но и в традиционно виноградарских районах – Бахчисарайском, Симферопольском, Кировском, Судакском.

II. Постановка проблемы. Исследованиям развития виноградно-винодельческого подкомплекса посвящены работы Авидзба А.М. [1; 2], Дженеева С.Ю.[3], Бузни А.Н. [4], Рыбинцева В.А. [7], Антиповым В.П. [2;3], Гаркушей О.М. [5], Мармуль Л.А. [6], Червена И.И. [8], Черемисиной С.Г. [9-12] и др.

Однако отметим, что данные ученые рассмотрели в своих работах не все актуальные аспекты развития исследуемого объекта.

Целью данной статьи является разработка концептуальной системы функционирования виноградно-винодельческого подкомплекса Крыма.

В соответствии с поставленной целью в статье решаются следующие задачи:

- концептуальная систематизация категории процесса функционирования виноградно-винодельческого подкомплекса;

-теоретическая систематизация составляющих подкомплекса;

- объединение технологического цикла в подкомплекса;

-разработка перспектив развития виноградно-винодельчесого подкомплекса.

III. Результаты исследования. Виноградно-винодельческий подкомплекс - специфическая составляющая сельскохозяйственного производства, и в силу биологических особенностей своих основных средств –